

впливав на слухачів також в семінарії історико-літературній, котру провадив з великим талантом і де приучував молодих працювників самостійно працювати. Ученики его почували для него завжди глибоку вдячність і пошану: єї виразом було гарне, критичне виданє Палей, приготоване его учениками для вшанованя 40-вої річниці его наукової діяльності.

I. Ф.

III.

Поправки до біографії М. Драгоманова.

Я довідався про свою біографію в I. кн. Ж. і Сл., вже після того, як вона була непечатана, інакше я б порадив ш. редактору єї не печатати зовсім. Того, що може інтересувати моїх земляків в тій біографії, а власне тих пунктів єї, в котрих вона доторкає ся до прояв нашого життя громадського, все рівно тепер не можна розказати докладно, а мое *curriculum vitae*, потрібне для поясненя бібліографії моїх головних літературних работ, напечатане в виданю A. De Gubernatis, *Dictionnaire des écrivains contemporains*, звідки завзяті любители біографії і бібліографії можуть здобути все, що їм треба, також як і в *Conversations-Lexicon* Брокгауза, вид XIII і XIV.

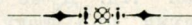
Та коли вже сталась така несподіванка, то тепер міні не остає ся нічого, як тільки поправити неточности в поданій у I. кн. біографії моїй.

Перш усього мушу сказати, що неточности єсть і в біографії моїй-поданій в книзі пр. Туна, на котру покликає ся Ж. і Сл. Перейду тепер почастино до неточностей у Ж. і Сл.

Польське повстанє 1863 р. не мало ніякого впливу на те, що моя командіровка за границю „для приготовленя кь профессорскому званію“ зазінилась. Сталось се через свого роду конфлікт між радою кїївського університету і міністерством освіти, котре тоді командувало в 1862—64 р. силу молодих людей за границю. Кїївська ж універс. рада думала, що такі командіровки мусять виходити не від міністерства, а від рад університетських, при чому мусять посилатись за границю ті, котрі вже набули степеня магістрів наук. (В Росії німецькому докторату відповідає дійсно степеня кандидата, а окрім того єсть степеня магістра і доктора). Хоча міні після скінченя університету кандидатом в 1863 р. і предложена була куратором учебного округа командіровка на кошт міністерства, та я, шануючи принцип університетської автономії і бажаючи стати профессором не де, як власне в Кїіві, подякував за таке предложене, і потім ставши магістром, вже був посланий за границю не урядом, як сказано в Ж. і Сл., а кїївським університетом. Моя диссертація *pro venia legendi* в 1864 р. була „Императоръ Тиберій“. Бібліотека, про котру говорить ся в I. кн. Ж. і Сл. на стор. 149—150, була встроєна при моїй участи, а зовсім не під моім „приводом“. Ніяк не можна сказати, що б „Истор. пїсни Малор.

народа“ були редаговані „головно працею“ моєю. По аптикарським терезам, коли вже їх сюди прикладати, мабуть вийшло б, що там було більше праці проф. В. Б. Антоновича, ніж моєї. Статі мої в „В. Европы“ „Вост. политика Германіи и обрусеніе“ і другі були непечатані в 1872—75 рр. Стаття моя напечатана в Отеч. Зап. 1875 р. „Борьба за религиозную свободу и духовную власть, въ Зап. Европѣ въ XVI—XVII ст.“ не єсть зовсім s p e s i t e n моїх університетських лекцій, котрі найбільше посвячені були історії старих народів. З тих лекцій напечатана була в Журн. Мин. нар. Просвѣщенія 1874 р. „Положеніе и задачи науки древней исторіи“, і в Кіевск. унів. извѣстіях про Логографів і Геродота. Стаття моя „О педагогическомъ значеніи малорусскаго языка“ напечатана була в Спб. Вѣдомостяхъ, в Апр. 1866 р. через два дні після вистрілу Каракозова, з котрим Катков приводив єї в звязок. Я не був ніколи організатором археолог. зйїзду в Кієві в 1874, а лишень одним з референтів на нему. Відставка моя від к. університету була порішена гр. Дм. Толстим ще раніше моєї присутности на вічу в Галичі в 1875 р. Комісія, котра була назначена царем в 1875 р. для розбору, що робити з українським рухом, складалась з мін. внутр. справ Тімашева, шефа таємної поліції Потапова, міністра нар. просв. гр. Дм. Толстого і тайного совітника М. Юзефовича. В сказаному в Ж. і Сл. про „Громаду“ чимало неточного, та поправити міні все важко. З приписаних міні на стор. 151 брошур, виданих у Женеві, написана мною тільки *Marija maty Isusowa* (звісно, окрім поеми Шевченка) і ³/₄ брошури „Про те, як наша земля стала не наша“. Другі писані Серг. Подолінським, і я в них лишень, по згоді з автором, прибавив історичні та статистичні дані, та викинув заклики до бунту. Звістки, подані на стор. 151 про мою участь в різних російських виданях під псевдонімами, після 1876 р. — не вірні.

М. Драгоманов.

Критика і бібліографія.

IV. Творці козацьких дум*).

Українські кобзарські думи, се такий цікавий зразок стародавньої малоруської культури, що зовсім легко зрозуміти сю особливу увагу, яку обертають на них історики літератури і суспільности. В остатніх роках любителі сего предмету з великим зацікавленєм стрічали

*) Стаття отся написана ще перед роком, та з причин незалежних від автора досі не була друкована. *Ред.*